

Dacne rufifrons en *Combocerus glaber* (Coleoptera: Erotylidae) in België

Willy Troukens

Samenvatting. Dit artikel gaat over de biologie en de verspreiding in België van twee zeldzame Erotylidae. *Dacne rufifrons* (Fabricius, 1775) is een mycofiel die leeft van loofboomzwammen. *Combocerus glaber* (Shaller, 1783) is de enige tonderkever die niet gebonden is aan boomzwammen. Hij is te vinden in droge of zandige terreinen waar hij zich verschuilt onder stenen, onder droge mest en onder rottend plantenmateriaal.

Abstract. This paper discusses the biology and the distribution in Belgium of two rare Erotylidae beetle species. *Dacne rufifrons* (Fabricius, 1775) is associated with a range of fungi on deciduous foliage trees. *Combocerus glaber* (Shaller, 1783) is the only Erotylidae species that is not tied to fungi. It can be found on dry or sandy soils where it hides under stones, under dry dung, and under decomposing plant debris.

Résumé. Cet article discute de la biologie et de la distribution en Belgique de deux espèces rares de coléoptères Erotylidae. *Dacne rufifrons* (Fabricius, 1775) est un mycophile qui se développe aux dépens de divers champignons sur des arbres feuillus. *Combocerus glaber* (Shaller, 1783) est la seule espèce d'Erotylidae qui n'a jamais été trouvée dans des champignons. Il est peut être trouvé dans des terrains secs ou sablonneux où il se cache sous les pierres, sous le fumier sec, et sous les matières végétales en décomposition.

Key words: Belgium — Erotylidae — Coleoptera — Faunistics.

Troukens W.: Ninoofsesteenweg 782/8, B-1070 Anderlecht, Belgium. willy.troukens@gmail.com

DOI: 10.6084/m9.figshare.22015064

Inleiding

In drie eerdere artikels werd al ruim aandacht besteed aan een aantal Erotylidae of tonderkevers die men in België kan aantreffen (Troukens 2022a–c). Deze artikelenreeks wordt nu afgesloten met twee soorten die zo zeldzaam zijn dat ze alleen toevallig of door intensief en gericht prospectiewerk kunnen ontdekt worden.

1. *Dacne rufifrons* (Fabricius, 1775) (Fig. 1)

Dacne rufifrons ontbreekt in de meeste Belgische kevercollecties. Voor de studie van deze tonderkever ontving ik slechts 40 gegevens van 7 personen. Hiervan komen er dan nog 17 voor rekening van Luc Crevecoeur, die van 1998 tot 2020 intensief entomologisch onderzoek verrichtte in de oudere boscomplexen van Limburg en Brabant. Dit zegt iets over de zeldzaamheid van deze kleine mycofiel, maar wellicht heeft het ook te maken met zijn verborgen levenswijze.

Dacne rufifrons is een langovaal kevertje van 2 à 3 mm. Kop, sprieten en poten zijn roodgeel. Sprieten 11-ledig met een 3-ledige knots. Eindlid der kaaktasters smalovaal. Het halsschild is lakzwart en matig bestipeld; de zijden vóór de achterhoeken licht ingesnoerd (Kuhnt 1911: 529–530). De dekschilden eveneens lakzwart en voorzien van stippelrijen, elk met een kleine, rode schouderplek en een onduidelijke, roodachtige apicale vlek.

Dacne rufifrons lijkt sterk op *D. bipustulatus*, maar bij deze laatste is het halsschild rood (Troukens 2022c). Beide *Dacne*-soorten hebben na de ontpopping een geelbruine kleur (Fig. 2). Honderd jaar geleden beschouwde men deze immature kleurvorm nog als een *aberratio coloris* of kleuraberratie. In de klassieke keverliteratuur vindt men deze geelbruine exemplaren nog vermeld onder de volgende benamingen: *Dacne rufifrons* (Fabricius, 1775), *a. c. reitteri* Schilsky en *Dacne*

bipustulatus (Thunberg, 1781), *a. c. jekeli* Reitter. Dit misverstand werd in 1925 uit de wereld geholpen door de Nederlandse keverkenner, Edouard Everts (1925: 380), die in een korte nota verklaarde: "*a. Reitteri* en *a. Jekeli* zijn slechts onuitgekleurde exemplaren, maar geen kleuraberraties."

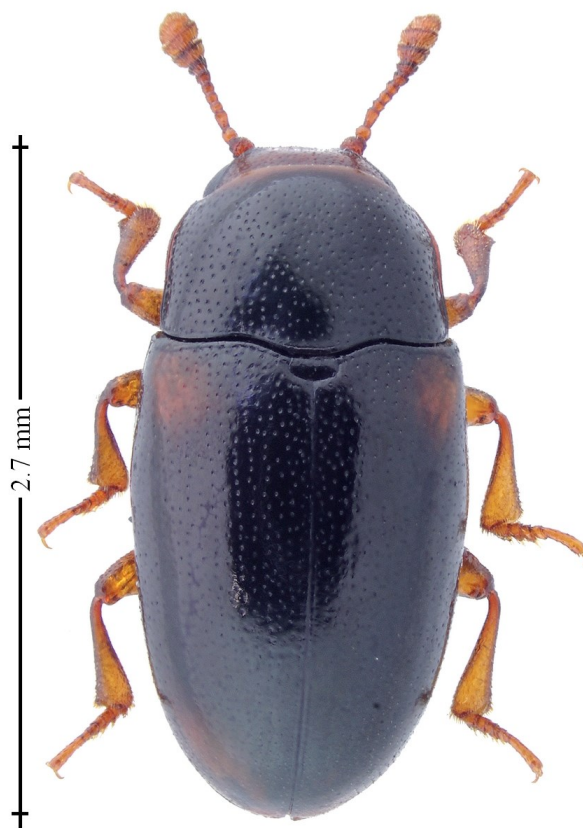

Fig. 1. *Dacne rufifrons* (Fabricius, 1775), Gouy-les-Piéton, HA, 27.v.2018. Leg. David Ignace & Pol Limbourg. In coll. & © David Ignace.

Dacne rufifrons is een bewoner van oude loofbossen, parken en boomgaarden. Zowel de larven als de imago's leven van allerlei boomzwammen op loofhout (Frank 2001: 67). Luc Crevecoeur noteerde tijdens zijn onderzoek de volgende soorten: zadelzwam (*Polyporus squamosus*), zwavelzwam (*Laetiporus sulphureus*) en reuzenzwam (*Meripilus giganteus*). Ook de echte tonderzwam (*Fomes fomentarius*) wordt genoemd (UK Beetles/Erotylidae). Deze zwammen ontwikkelen zich op dode of nog levende loofhoutsoorten, met name berk (*Betula*) en eik (*Quercus*) (med. Jean-Marie Warlet); linde (*Tilia*) (Frank 2001: 67); es (*Fraxinus*) (med. David Ignace); Amerikaanse eik (*Quercus rubra*), beuk (*Fagus*), kastanje (*Castanea sativa*), abeel (*Populus alba*) en iep (*Ulmus*) (med. Luc Crevecoeur); els (*Alnus*), populier (*Populus*) en plataan (*Platanus*) (UK Beetles/Erotylidae).

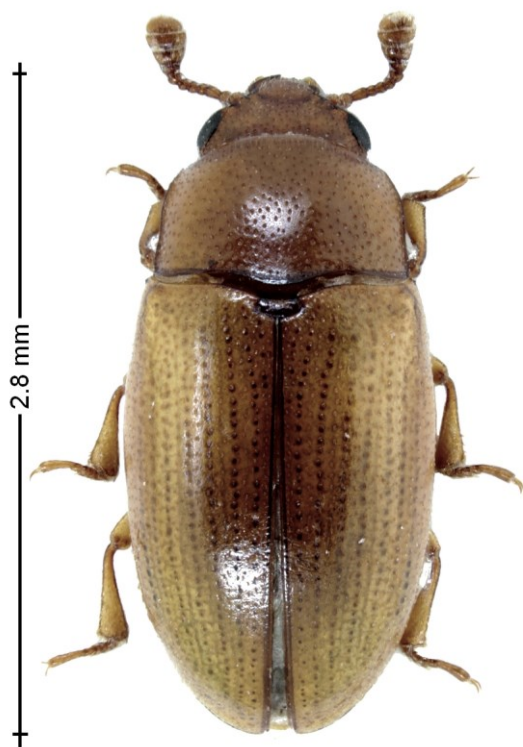

Fig. 2. *Dacne rufifrons* (Fabricius, 1775), Gouy-les-Piéton, HA, 07.iv.2019. Immatuur exemplaar. Leg. David Ignace & Pol Limbourg. In coll. Hugo Raemdonck. © David Ignace.

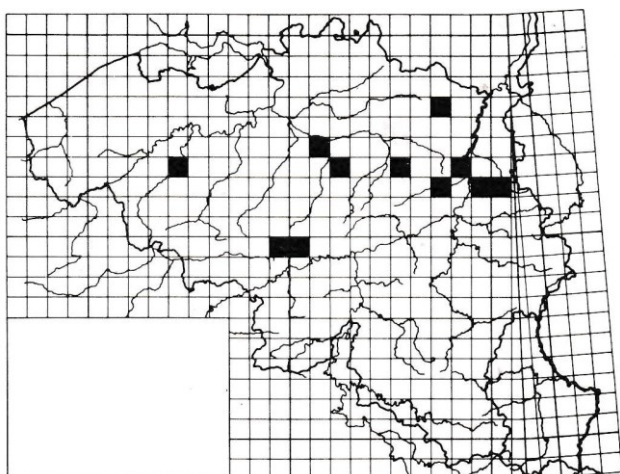

Fig. 3. Vindplaatsen van *Dacne rufifrons* (Fabricius, 1775) in België.

Dacne rufifrons is een zeldzame mycofiel die in Europa verspreid voorkomt van het laagland tot in de voorgebergten (Vogt 1967: 107–108). Men kan hem aantreffen van Spanje tot aan de grens met Rusland, en van Zuid-Scandinavië tot aan de Middellandse Zee (Fauna Europaea). In België en in onze buurlanden is *D. rufifrons* een sporadische verschijning. De Belgische vondsten komen – dankzij het onderzoek van Luc Crevecoeur – vooral uit het zuiden van Limburg en uit de streek rond Leuven (Vlaams-Brabant) (Fig. 3). In Nederland is de kever aanwezig in 6 van de 12 provincies waaronder Zeeland en Nederlands Limburg; echter niet in Noord-Brabant (Vorst 2010: 129).

Waarom *D. rufifrons* zo zeldzaam is heeft wellicht te maken met gebrek aan voortplantingsmogelijkheden. Een deel van de oorzaak ligt nog altijd aan de traditionele bosexploitatie en het verwijderen van oude bomen uit parkgebieden en hoogstamboomgaarden (UK Beetles/Erotylidae).

2. *Combocerus glaber* (Schaller, 1783) (Fig. 4)

Combocerus glaber is een langovaal, lichtgewelfd tonderkevertje van 3,3 à 4,3 mm. Kop lakzwart. Sprieten roestbruin, 11-ledig en met een 3-ledige knots; eindlid iets bleker. Halsschild rood en matig bestippeld; smaller dan de dekschilden. Eindlid der kaaktasters lang ovaal (Kuhnt 1911: 588). Dekschilden lakzwart, elk met een rode schouderplek en een rode apicale vlek; verder met 8 fijne stippeellijnen en daar tussenin fijn en spaarzaam bestippeld. Poten roestkleurig met bruine tarsleden, een klein 4de tarslid en een normaal eindlid.

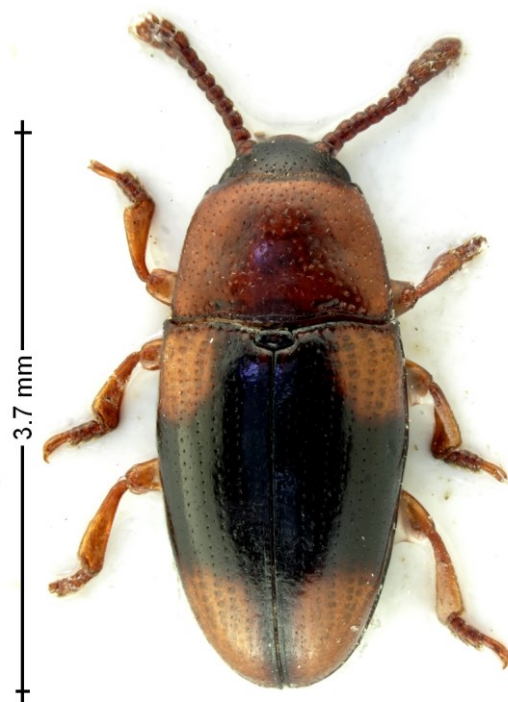

Fig. 4. *Combocerus glaber* (Schaller, 1783), Halleur, LG, 01.v.1914. Leg. J. Bondroit. In coll. KBIN, Brussel. © David Ignace.

Volgens Keer (1930: 534-535) en Vogt (1967: 104-109) zijn de imago's van april tot juli te vinden in droge weilanden en in zandgebieden onder stenen, onder gedroogde koeien- en paardenmest en onder rottend plantenmateriaal. *C. glaber* is de enige tonderkever die niet gebonden is aan boomzwammen (Frank 2001: 67). Over de biologie van deze keversoort is nog weinig geweten en het larvenstadium is nog onbekend (Callot 2015: 47-48). Voor keverliefhebbers is hier nog een mooie taak weggelegd. Wellicht zet de waarneming van Heinrich Gradl (1878: 237-238) ons hiervoor op een interessant spoor. Deze entomoloog ontdekte op 26.iv.1877 langs een berghelling, op een niet nader genoemde plaats in Duitsland, 2 imago's. Ze zaten op enkele stappen van elkaar onder stenen in het gezelschap van mieren (Formicidae). Er stonden geen bomen in de onmiddellijke omgeving. Men kan zich hierbij afvragen of *C. glaber* niet als een myrmecofiel moet beschouwd worden.

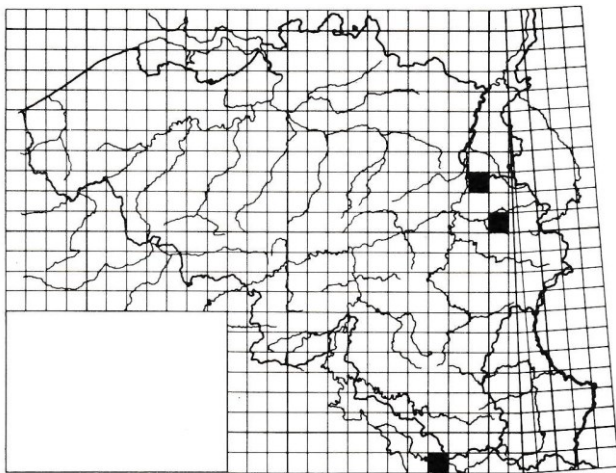

Fig. 5. Vindplaatsen van *Combocerus glaber* (Schaller, 1783) in België.

Combocerus glaber wordt beschouwd als één van de zeldzaamste tonderkevers (Vogt 1967: 104-109). Alhoewel zeer verspreid, komt hij nochtans in Europa voor van de Pyreneeën tot aan de Oeral (Fauna Europaea). In België zijn slechts enkele oudere vangsten bekend, vooral uit de provincie Luik (Fig. 5). In de collecties van het KBIN (Brussel) vonden wij de volgende gegevens: Halleur (LG), 01.v.1914 1 ex. (leg. J. Bondroit); Warsage (LG), 12.v.1934 2 ex. (leg. J. Müller). In de ongepubliceerde kevercatalogus van wijlen Emile Derenne staat ook 1 ex. gemeld uit Torgny (LX), gevangen op 30.vii.1964 door Derenne zelf.

Bij onze Franse zuiderburen is deze tonderkever eveneens een zeldzaam beestje. De meeste vanggegevens dateren van vóór 1935 (Callot 2015: 47-48). Slechts twee recente vondsten zijn mij bekend. Op 05.iii.1999 bevond Maurice Delwaide zich op het grondgebied van de Franse gemeente Velosnes (dep. Meuse). Langs de rijbaan, aan de rand van een natuurlijk kalkgrasland, La Ramonette genaamd, ontdekte hij daar tussen het mos onder een dikke steen een imago. Vlakbij lagen er enkele stapels hooi, bestemd voor de paarden. De vindplaats ligt op nauwelijks 1,5 km van de Belgische grens en van het stadje Torgny (LX) waar *C. glaber* in 1964 – zoals hierboven vermeld – ook al was gesignaleerd. Dit kevertje wordt nog steeds bewaard in de collectie van Maurice Delwaide. Hij kan zich echter niet herinneren of er nog andere insecten onder de steen zaten. Toch weet hij nog te vertellen dat in dit landschap zowat onder elke steen een mierenest zit, vooral van de gele weidemier (*Lasius flavus*). En hier duikt dan weer de vraag op: bestaat er een relatie tussen *C. glaber* en bepaalde mieren? Een andere recente vondst is gemeld in de Franse Elzas. Op 16.vii.2014 ving Henri Callot een exemplaar in een bergweide, op een hoogte van 1250 meter, op het grondgebied van de gemeente Metzeral (dep. Haut-Rhin). Deze weide wordt in het zomerseizoen begraaasd door melkvee (Callot 2015: 47-48).

Ook in Nederland zijn slechts enkele oudere en verspreide vangsten bekend, blijkbaar allemaal van vóór 1930 (Keer 1930: 535; Vorst 2010: 129). Alle nieuwe waarnemingen van dit tonderkevertje mogen gemeld worden aan de auteur van dit artikel. Alvast bedankt!

Dankwoord

Informatie en gegevens voor dit artikel werden mij vriendelijk bezorgd door: Guido Bonamie (Nevele-Merendree), Luc Crevecoeur (Genk), Wouter Dekoninck (Brugge), Jurate De Prins (Leefdaal), Maurice Delwaide (Liège), Alain Drumont (Jette), David Ignace (Courcelles), Pol Limbourg (KBIN, Brussel), Hugo Raemdonck (Ganshoren) en Michel Van Malderen (Laarne-Kalken). Voor de verspreidingskaarten werd ook dankbaar gebruik gemaakt van alle gegevens uit de collecties van het KBIN (Brussel) en uit Waarnemingen.be. De bijzonder geslaagde foto's zijn het werk van David Ignace. Aan allen hartelijk dank!

Bibliografie

- Callot H. 2015. *Combocerus glaber* (Schaller, 1783) toujours présent en Alsace (Coleoptera: Erotylidae). — *L'Entomologiste* **71**(1): 47-48.
- Everts E. 1925. Vijfde vervolg op het ahangsel in "Coleoptera Neerlandica" III (Nieuwe vondsten voor de Nederlandse Coleoptera-fauna XLIII). Corrigenda in "Nieuwe naamlijst" 1925. — *Entomologische Berichten* **143** (VI): 380.
- Fauna Europaea/Erotylidae. — https://fauna-eu.org/cdm_dataportal/taxon/adfef86-7d93-4467-88f3-7e24639d4d9e [bezocht 06.iii.2022].
- Frank V. 2001. Beetles of the family Erotylidae (Coleoptera) in the Slovakian fauna. — *Acta Zoologica Universitatis Comenianae* **44**: 63-69.
- Gradl H. 1878. Biologisches und Sonstiges (1875-1878). — *Entomologische Nachrichten* **4**: 237-238.
- Keer P. M. 1930. *Calwer keverboek*. — W. J. Thieme & Cie, Zutphen, 1330 pp.

- Kuhnt P. 1911. *Illustrierte Bestimmungs-Tabellen der Käfer Deutschlands*. — E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart, 1138 pp.
- Troukens W. 2022a. Tonderkevers aan de westrand van Brussel (Coleoptera: Erotylidae). — *Phegea* **50**: 84–89.
- Troukens W. 2022b. *Triplax*-soorten in België (Coleoptera: Erotylidae). — *Phegea* **50**: 92–95.
- Troukens W. 2022c. *Cryptophilus obliteratus* Reitter, 1874: een invasief tonderkevertje uit Oost-Azië (Coleoptera: Erotylidae). — *Phegea* **50**: 164–166.
- UKbeetles.co.uk/Erotylidae. — <https://www.ukbeetles.co.uk/erotyliidae> [bezocht 06.iii.2022].
- Vogt H. 1967. Familie: Erotylidae. In: Freude A., Harde K. W. & Lohse G. A. *Die Käfer Mitteleuropas. Band 7*. — Goecke & Evers, Krefeld, 310 pp.
- Vorst O. 2010. Catalogus van de Nederlandse kevers (Coleoptera). — *Monografieën van de Nederlandse Entomologische Vereniging* **11**, Amsterdam, 317 pp. + CD.
- Waarnemingen.be/Erotylidae. — <https://waarnemingen.be/taxa/10729/?genus=Triplax> [bezocht 06.iii.2022].
-